

JURAJ JURAJEVIČ:

Iz bajne dežele.

2. TRIJE BRATJE.

č je imel tri sinove. Vsi trije so bili oženjeni. Ko je oče umrl, jim ni ničesar drugega zapustil kakor sod vina. Vedno so se bratje prepirali med seboj, kdo bo več imel, zlasti mlajšega sta starejša povsod odrivala. Tudi sedaj so se pričkali, kdo naj dobi vino. Naposled so se zmenili, da bodo razdelili vino na tri dele tako, da bo imel starejši brat vino v zgornjem delu soda, srednji, kar je vina v sredi, mlajši pa tisto vino, ki ostane na dnu. Vsi trije so bili s tem zadovoljni.

Ampak kdo naj prične prvi vino piti? O tem so se jeli zdaj med seboj prerekati. Ker je bila pipa pri sodu spodaj, sta odločila naposled starejša, da mora najprej pričeti mlajši. Nič ni ugovarjal, nič se ni ustavljal mlajši brat, rekel je le: »Kaj hočem? Najmlajši sem, slušati moram!« In je začel točiti in je pil in pil, da je vse vino popil, da je ves sod izpraznil. Ko vidita starejša, da ni ostalo njima nič, se hudujeta nad mlajšim, zakaj je popil vse vino, ta pa reče: »Sam sem se čudil, kako da mojemu deležu ni ne konca ne kraja; če sem ga še toliko popil, se ni pri pipi nič poznalo, spodnja tretjina se ni hotela izprazniti; a ko se je izpraznila, je bil sod prazen.«

»Prekanil je najul!« sta se togotila starejša in sta šla ter mlajšemu bratu razbila v jezi lončeno peč, da so črepinje letele na vse strani. Mlajši brat reče: »Kaj, najmlajši sem, potrpeti moram!« Potem pa gre in pobere črepinje, jih zdevlje v vrečo, jo močno zaveže, naprti na hrbet in se napoti z njo po svetu.

Pride do bogate graščine. Na prijaznem hribčku poleg graščine je stala cerkev. Baš je vabil zvon k službi božji. »O, k sv. maši pa grem, da bom imel večjo srečo,« reče mlajši brat. A da bi mu ne delale črepinje v cerkvi napotja, gre prej v graščino in poprosi staro gospo, če bi bila tako dobra in shranila vrečo ta čas, dokler ne pride od maše, ker je le nerodno, s polno vrečo hoditi v cerkev. Gospa mu reče, da naj vrečo le pusti v graščini. Še poprosi mlajši brat: »V vreči je samo zlato in srebro, skrbno jo spravite. In še nekaj! Pogledati ne sme nihče v vrečo, sicer se izpremeni srebrnina in zlatnina v ubite črepinje.« Stara gospa odpre posebno sobo, mlajši brat postavi vrečo vanjo, se zahvali in gre k maši, stara gospa pa trdno zaklene vrata in dene ključ v spodnji žep.

Ljudje so radovedni, stari nič manj kot mladi; tudi stara in bogata graščakinja je bila radovedna, pa še silno radovedna. Rad bi

vedela, ali bi se res izpremenila srebrnina in zlatnina v tujčevi vreči v črepinje, ako bi kdo pogledal vanjo. Silno jo je gnalo, da bi pogledala v vrečo, toda premagovala se je; naposled pa jo zgrabi taka radovednost, da gre do vreče, jo odveže, naredi s prstom prav majhno luknjico vanjo ter z enim očesom pokuka skozi njo v vrečo. Toda joj! V vreči zagleda bogata gospa same črepinje...

Zdaj je bila prepričana, da so se res dragocenosti v vreči izpremenile v ničvredne črepinje, ko je ona le malce pogledala vanjo. Silno se je prestrašila, zakaj bala se je, kaj bo sedaj tuji mož z njo naredil. »Neznanec me bo po pravici terjal za srebro in zlato, ki ga ni več v vreči; kaj naj storim?« je tarnala. Pa kmalu se potolaži. »Saj imamo, hvala Bogu, dovolj srebrnine in zlatnine v gradu; srebrnikov še prešteti ne morem sama, toliko jih je.« Tako si reče bogata grajska gospa, nato pa gre, vzame hitro vrečo, strese črepinje na dvorišče, v vrečo pa nasuje srebrnega denarja in cekinov ter drugih dragocenosti, zlatih in srebrnih, ki jih je v naglici nabrala po zlatih in srebrnih sobanah imenitnega gradu v takem številu, da komaj nese velikansko bogastvo zopet v posebno sobo, kjer je prej stala vreča. Zdaj pride mlajši brat od maše. Takoj opazi, da vreča ni tako zavezana, kakor je bila prej. Potežka in spozna velikansko bogastvo v njej. Reče: »Že dobro!« Zagradi naglo za vrečo, jo zavihti s težavo preko rame, se lepo zahvali stari gospe, da je tako dobro čuvala zaklad, in odide domov.

Doma strese zlato in srebro ter druge dragocenosti na mizo in prične preštovati denar. Ko vidita to starejša brata, se močno začudita, kje je dobil mlajši brat toliko bogastva, in ga vprašata: »Le kje si dobil to zlatnino in srebrnino pa še toliko denarja po vrhu?« Mlajši brat jima odgovori: »I kje? Pri bogatih ljudeh! Hm, črepinje od peči sem prodal, za tiste črepinje sem izkupil to-le bogastvo.« Nevoščljivca sta grdo gledala, nato pa šla in hitro razbila vsak svojo peč — pa hajdi s črepinjami po svet! Ponujala sta jih od hiše do hiše, a nič nista dobila zanje, zakaj nihče ni maral kupiti črepinj. Pred neko imovito hišo sta kar zunaj vpila, da prodajata črepinje. Prišli so gledat, kaj ponujata; ko vidijo, da črepinje, se zasmeyejo in gredo zopet po svojem delu; le hlapca ostaneta še pred hišo. Tadv pa zgrabita vsak za svoj kol in jameta udrihati po onih dveh, da sta jima komaj ušla. »Pri belem dnevu se brijeta iz nas norce ta potepuha; še premalo sva ju!« sta govorila hlapca in šla za hišo, ko bratov že nikjer več ni bilo.

Kakor sta odšla od doma, tako sta tudi prišla domov s črepinjami v vreči preko rame. In pa vsa zbíta in stolčena sta bila. Ko prideta domov, si mislita vsak pri sebi: »Vsaj mlajši brat bi morda kupil od naju te črepinje, denarja ima dovolj. Ali kaj, ko je nje-

gova žena od sile skopa, ta ne bo tega dovolila!« Zato rečeta: »Brat bi še bil, ta je dober, dal bi nama denarja; ali njegova žena, ta ni nič prida, hudobna je, podpihuje ga, ona je vsega kriva, ubijva jo!« In res gresta in ubijeta mlajšemu bratu ženo. Mlajši brat joka in tarna, hodi okolo mrtve žene, a k življenju je ne more obuditi. Naposled reče: »Kaj, najmlajši brat sem, potrpeti moram tudi sedaj.« — In vzame ubito ženo, jo zadene na rame in gre z njo po svetu.

Pride v veliko mesto. Tu je bilo vse polno ljudi in velik direndaj; vozovi so ropotali iz ulice v ulico, kočije so drdrale gori in doli, vse je šlo križem v tej gneči. Na glavni ulici vpije za vozovi: »Moja žena je gluha, slepa in kruljava, počakajte in jo vzemite na voz!« Vozniki se niso zmenili za te klice in so dirjali naprej, on pa je še bolj vpil za njimi: »Počasi vozite, nosim glušca, slepca in kruljavca!« Ogibali so se mu in umikali, kolikor so se mogli v tem vrvežu. A zdaj je stopil najmlajši brat z ubito ženo na rami na sredo ceste in še bolj glasno vpil: »Pazite, da me ne povozite, žena dosti stane!« Pa privozi mimo imenitna kočija, butne po nesreči v brata, a ga le malo oplazi po hrbtu, toda nesreča je hotela, da je padla žena pod konje in prišla pod kolesa. Brat začne vpiti, da so mu ženo ubili. Kočija se v tem hipu ustavi, iz nje stopi imeniten in bogat gospod. Silno se prestraši, ko vidi ležati ubito ženo na tleh. Obrne se tedaj k mlajšemu bratu, ki je še vedno vpil, da so mu ženo ubili, in reče: »Kaj vpiješ? Zdaj ne pomaga nič, kar je, je! Dam ti, kolikor denarja le hočeš, samo tiho bodi!« Res mu je naštel bogati gospod toliko denarja, kolikor ga je brat le hotel, samo da je molčal. Kočija je nato oddrdrala dalje, on je pa pobral ženo, jo pokopal z vsemi častmi, potem se pa vrnil domov. Doma pokaže denar, bili so sami bankovci, za tri precej visoke kupe jih je bilo. Toliko papirnatega denarja bratje še svoj živ dan niso videli. Starejša se mu neznansko čudita, da je dobil najmlajši brat zopet toliko denarja, in ga vprašata: »Pa kje si dobil te kupe bankovcev?« — »V mestu! Prodal sem ženo, ki sta mi jo vidva ubila, in izkupil zanjo te denarje.« In pripoveduje jima, kako je bilo v mestu. Kar jima ni bilo treba vedeti, je modro zamolčal.

Grdo gledata starejša brata nevoščljivca; ko bi mogla, bi ga potopila v žlici vode in se polastila potem njegovih zakladov. »Še midva poizkusiva srečo!« si rečeta s hudobo v srcu drug drugemu ter gresta in ubijeta vsak svojo ženo, ju deneta na voz in se odpe-ljeta z njima po svetu.

Pripeljata se v mesto in vpijeta, da prodajata mrtvi ženi. Ljudje so ju izpraševali, kako da sta ženi mrtvi, brata sta pa le vpila: »Kdo ju kupi? Kdo da več?« Še so ju izpraševali, kje sta dobila mrtvi ženi. Takoj nista odgovorila, nazadnje sta pa le povedala: »Kje sva

ju dobila? Ubila sva vsak svojo ženo in zdaj ju prodajava. Kdo ju kupi, kdo da več?« Nihče ni maral kupiti mrličev, kaj bi le z njima? Še pogreb bi moral za njima plačati! Ko zvedo ljudje za zločin, gre novica o dveh bratih, ki prodajata mrtvi ženi, hitro od ust do ust, nazadnje pride na uho mestnemu sodniku. Ta ukaže: »Brž v ječo z njima!«

Hitro sta bila brata v ječi, ženi so pa siromašno pokopali. Strogo sta bila brata kaznovana; na vislice ju sicer niso obsodili, kar bi po vsej pravici zaslužila, a v temnici sta delala pokoro ob samem kruhu in vodi dolgo vrsto let. Mlajši brat pa je ta čas lepo in zadovoljno živel v domači hiši.

Že v ječi sta kuhala starejša brata hudo jezo na mlajšega. Ko pa sta se po dolgih letih vrnila na dom, sta bila kar zelena od jeze in huda ko sam hudir, kadar sta se le ozrla nanj. Ubila bi ga bila, a bala sta se vislic; naposled se zmenita, da se ga morata na vsak način odkrižati, če drugače ne gre, ga pa živega vržeta v globoko reko, ki je tekla onostran vasi. In res, nekega jutra ga primeta, mu zvežeta roke in noge, ga vtakneta v vrečo, jo zavežeta, potlej ga pa neseta in položita na strmi breg kraj globoke reke. Tam ga pustita, morda se sam od sebe prekucne in pokotali v temno vodo, sama pa gresta v krčmo, da bi se napila poguma; zakaj treba bo brata le s silo vtopiti, ako se sam ne prevrne v vodo.

»Kaj, potrpeti moram tudi sedaj, najmlajši brat sem!« si misli ta v vreči, toda pomagati si ne more, preveč trdno je bil zvezan. Ko sta odšla brata pit, je začel milo vzdihovati in prositi, da bi ga rešil tisti, ki bi mimo šel. »Ojej, ojej, usmilite se me in me rešite!« kliče obupno; »ne znam ne pisati in brati, pa me hočejo za papeža izbrati; a klečal bi še, molil ne!« In se prigodi, da prižene v tistem času živinski prekupec veliko čredo lepo rejenih volov, krav in telet mimo ter zasliši tisto stokanje in mile prošnje. Prekupec postoji in pogleda na obalo. »Kaj pa je?« reče. Zdaj zapazi vrhu strme obali kraj reke vrečo, ki se giblje. Gre bliže in vpraša: »Kdo pa stoka v vreči?« — »Jaz, najmlajši brat, prihodnji papež,« je bil odgovor iz vreče. Brž odpre prekupec vrečo in vidi, da tiči v njej zvezan človek. »Kaj pa delaš tukaj notri?« vpraša prekupec. »Kaj? Za papeža me hočejo postaviti, a jaz ne maram tega,« odgovori zvezanec. Živinski prekupec se temu silno čudi, a ta mu iznova zatrdi: »Da, za papeža me hočejo izvoliti, a jaz nočem biti papež: klečal bi še, molil ne.« Prekupec si misli: »Bolje je biti papež v Rimu kot pa živinski prekupec, bom pa jaz za papeža!« In reče: »Jaz bi pa rad bil papež, če bi le mogel, bi bil vsaj slaven in bogat. No, bom pa jaz namesto tebe za papeža, če ti je prav; ali mi pustiš?«

»Pustim! Kar v vrečo pojdi!« reče brat.

»Pa grem, ti pa imej vso mojo živino, jaz itak ničesar več ne potrebujem. Kot papežu se mi bo dobro godilo in ne bom nobene reči pogrešal,« pristavi še živinski prekupec, potlej pa zleze v vrečo, in brat ga zveže tako, kakor je bil prej on sam povezan, zaveže še vrečo, nato pa žene živino domov.

Prideta brata iz krčme, vidita, da je vreča še tam, kamor sta jo položila; primeta vsak za en konec vreče, zagugljeta in hop! — pa sta vrgla v vodo vrečo in kar je bilo v njej. Štrbunk! — je reklo, voda se je razdelila, zaslišali so se začudeni, obupni glasovi, zadušeno grgranje ter bobnanje vode: bk-bk, bk-bk, bk-bk-bk! In valovi so se zgrnili nad nesrečno žrtvijo.

»Ali si slišal, papeža je klical na pomoč ob svoji poslednji uri,« je vprašal starejši brat, srednji pa je pripomnil: »Saj le živino! Ali nisi slišal, kako je vpil: bk-bk, bk-bk, bk-bk-bk-bk!« — »Naj bo že tako ali tako, poglavitna reč je izvršena; zdaj sva dobra: brata ne bo več nazaj, njegov denar si bova delila, dovolj ga je, bogata bova,« je poudarjal prvi. Vsa srečna sta jo mahnila zdaj proti vasi. Ko pa prideta domov, zagledata okolo hiše in na dvorišču vse polno dobro rejenih volov, krav in telet. Gresta v hišo, za mizo v hiši je sedel na vsem svetu tak človek, kakor je bil njiju mlajši brat, ki sta ga pravkar vrgla v vodo. Silno se začudita starejša dva in vprašata: »Povej nama, kdo si? In če si najin mlajši brat: kako da si doma, kako si prišel iz globoke vode in kje si dobil toliko živine?« Ta jima odgovori: »Poznata me, da sem vajuin mlajši brat. Vprašam pa vaju: ali nista slišala, kako sem klical živino, ko sta me vrgla v vodo?«

»Saj sva res nekaj takega slišala,« odgovori starejši. Srednji pa sedaj pošepeče starejšemu: »Saj sem ti rekel, da je klical tedaj živino: bk-bk, bk-bk, bk-bk-bk-bk! — je bobljalo iz vode, ko sva ga vrgla vanjo.«

»No, vidita, ta živina me je rešila, da nisem utonil. Veliko je je še v vodi, vse nisem mogel izgnati, še po ostalo pojdem.«

»Ne boš je dobil!« sta rekla starejša brata oba hkrati in zaškripala z zobmi. Bila sta mu tudi zdaj do golega nohta nevoščljiva. Takoj se dvigneta in gresta nazaj k vodi baš na tisto mesto, kjer sta vrgla prej brata v vodo. Srednji brat skoči prvi po živino v vodo. Ko se je potapljal, se je slišalo iz vode: bk-bk, bk-bk, bk-bk-bk-bk! »Aha, pa je še v vodi živina, jo že kliče,« reče starejši. Reka je bila globoka, nič več ni bilo nazaj srednjega brata. Starejši brat si misli: »Dolgo ga ni iz vode; če ne bom naglo skočil za njim, mi bo vso živino zase sklical, tako da je meni prav nič ne ostane.« Hitro skoči tedaj tudi starejši brat v globoko reko. Tudi zdaj je rekla voda, ko se je potapljal starejši brat: bk-bk, bk-bk, bk-bk-bk-bk! Prišel ni več h kraju, voda ga je pogoltnila. Nikoli več ni bilo nobenega iz vode, oba sta

utonila. V hladnem grobu globoke reke sta hladila črno sovraštvo in zeleno zavist. Mlajši brat je imel poslej mir pred njima; bogat je bil in zdrav, rad je pomagal siromakom, lepo in srečno so mu potekali dnevi in dobro se mu je godilo, dokler je živel.

Otroška romanca.

Ustavim se pri potočku skakalčku —
glej, na vsakem jadrnem valčku
solnce srebrne tolarje šteje
in zvonko pojoče v dolino jih tira,
tam jih v tolmunu na kupčke zbira
vodni možic in bahato se smeje.

In skače potoček prešerno in teče
naprej in mi tajno, vablivo šepče:
»V meni teh novih je dni veličina!
Velik zaklad ima solnce poletno,
polno v njem bajne, prelestne je sreče —
toda varuje jo moja globina!«

»Oj, ti bahaček, čuj, kaj ti pravim:
Druga je pesem, ki danes jo čujem,
solnce goriško mi v duši jo svira,
v tihih spominih mi pota odpira,
vabi me, da svojo moč vso žrtvujem,
da spet to solnce in zemljo pozdravim.

Čakaj, povodnega možá jaz prevarim,
v ribico se izpremenim in izmaknem
ves ta zaklad in ga atu podarim —
on pa nam kupi prostorno kočijo,
belca dva hitra in pestro zastavo,
da se popeljemo vsi v domačijo!«

Tone Gaspari.

